

23 Nisan Çocuk Bayramı'nın Ortaya Çıkışı ve 1922-1929 Yılları Arasında 23 Nisan Kutlamaları

The Emergence of 23 April Children's Day and the Celebrations From 1922 to 1929

Mücahit Özçelik*

Özet

Yeni Türk devletinin ilk bayramı olarak 23 Nisan 1921 yılında kabul edilen Hâkimiyet-i Milliye Bayramı'nın 23 Nisan 1922'de Ankara'da yapılan ilk kutlamalarından itibaren çocukların ön plana çıkmasıyla birlikte TBMM Başkanı Mustafa Kemal'in de desteğini alan Himaye-i Etfal Cemiyeti yöneticileri 23 Nisan 1923'te cemiyet adına yardım toplamaya başlamıştır. 1924 kutlamalarında Latife Hanım'ın Himaye-i Etfal temsilcisi olması ve Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın da Himaye-i Etfal Cemiyeti'ni açıkça desteklemesi ile 1925'lerden itibaren 23 Nisan'a "Hâkimiyet-i Milliye Bayramı" yanında "Çocuk Günü" ve "Çocuk Bayramı" da denmeye başlanmıştır. Çocuk Bayramının amacı, çocukların birkaç gün eğlendirilmesinden ziyade, toplumun farklı çocuk sorunları ile ilgilenmesinin sağlanmasıydı. Çocuk ölümlerinin azaltılarak nüfus artışının desteklenmesi bunların en önemlisiydi.

1927 yılından önce 23 Nisan; "Çocuk Günü", "Çocuk Bayramı" gibi kavramlarla anılsa ve çocuk bayramı olarak kutlansa da ilk kapsamlı Çocuk Bayramı kutlamalarına 23 Nisan 1927 yılında başlanmıştır. "Çocuk Bayramı" Mustafa Kemal Paşa ve hükümetin de desteği ile 1929 yılında "Çocuk Haftası" adıyla yedi güne çıkarılmış ve kutlamalarda aktif rol Türk Ocaklarına verilmiştir. Maarif Teşkilatı'nın da okulları tatil ederek tüm öğrencilerin kutlamalara katılımını sağlamasıyla Çocuk Bayramı, Ankara ve İstanbul'un yanı sıra memleketin her tarafında özel merasimlerle kutlanmaya başlanmıştır. Böylelikle 1929'da Çocuk Haftası olarak kutlanmaya başlanan 23 Nisan kutlamaları daha çok, çocukların sorunlarının gündeme getirildiği ve tüm Türkiye'nin coşkuyla kutladığı bir bayram haline dönüştürülmüştür.

Anahtar Kelimeler: 23 Nisan Çocuk Bayramı, Mustafa Kemal Atatürk, Hâkimiyet-i Milliye Bayramı, Himaye-i Etfal Cemiyeti, Türk Basını

Abstract

April 23, 1921, declared as the first festival of the new Turkish state, National Sovereignty Festival was first celebrated in Ankara on April 23, 1922, with children's attendance at the celebrations and the support of president Mustafa Kemal, the managers of The Patronage of Children Association began to gather aid on behalf of the association on April 23, 1923. At the celebrations of 1924, with Latife Hanım's being a representative of The Patronage of Children Association and the openly support of President Mustafa Kemal, National Sovereignty festival on April 23 was called as 'Children's Day' or 'Children's Festival' after 1925's. The main purpose of "Children Festival" was solving the problems of children such as child mortality rather than amusing children for a few days.

Before 1927, although April 23 was called as such concepts "Child Day", "Children Day" and "Children Festival", the first comprehensive children festival celebration started on April 23, 1927. With the support of Mustafa Kemal and the government, "Children Festival" was extended from one day to

* Yrd. Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, e-mail: mozcelik@hotmail.com

görsel

Akademik
Bakış

265

Cilt 5 Sayı 9
Kış 2011

seven days with the name of "Children Week" and Turkish Culture Society played active role at the celebrations. With Ministry of Education's organization, Childrens Week was celebrated all over the country.

Key Words: Children's Day on April 23, Mustafa Kemal Atatürk, the National Sovereignty Festival, the Patronage of Children Society, Turkish Press

Giriş

23 Nisan 1920'de Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde Ankara'da açılan Türkiye Büyük Millet Meclisi Türk halkının kendi iradesiyle yeni bir devlet kurduğunun ilanıydı. TBMM 23 Nisan 1921'de aldığı kararla yeni Türk devletinin ilk bayramı olarak 23 Nisan gününü "Milli Bayram" kabul etmiştir.¹

Hâkimiyet-i Milliye Bayramı olarak kutlanmaya başlanan 23 Nisan gününün ilk defa çocuklarla anılmaya başlanması ise Himaye-i Etfal Cemiyetinin Milli Egemenlik Bayramını fırsat bilerek yardım toplama faaliyetleriyle olmuştur.² 6 Mart 1917'de İstanbul'da kurulan Himaye-i Etfal Cemiyeti Birinci Dünya Savaşı döneminde şehit çocukları ve kimsesiz çocuklara ciddi yardımlarda bulunmuştu. Milli Mücadele döneminde TBMM üyelerinin girişimiyle Kurtuluş Savaşı'nda öksüz ve yetim kalan çocukların korunması ve yetiştirilmesi amacıyla 30 Haziran 1921 tarihinde Ankara'da faaliyetlerine tekrar başladı. Yeni Türk devletinin sosyal devlet olarak kamusal yükümlülüğe sahip olduğunun göstergesi olan ve cumhuriyetin ilk cemiyeti olan Ankara Himaye-i Etfal Cemiyeti (Çocuk Esirgeme Kurumu) ³ kuruluşundan itibaren TBMM Başkanı ve Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'nın desteğini aldı. Çocuk haklarıyla ilgili ilk evrensel bildiri olan "Cenevre Bildirisi"ni de Türkiye adına 1924 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün imzaladığı⁴ düşünülürse Atatürk'ün çocuk sevgisi ve çocuk meselesine bakışı anlaşılabilir olur.

23 Nisan Hâkimiyet-i Milliye Bayramı'nın 1922 yılında Ankara'da yapılan ilk kutlamalarına mektep talebelerinin katılması⁵ bayrama ayrı bir hava katmış ve kutlamalarda geçit töreni yapan askerler ve talebeler ön plana çıkmıştır. Hâkimiyet-i Milliye Bayramı'nda çocukların ön plana çıkması üzerine Mustafa Kemal'in de desteğini alan Himaye-i Etfal Cemiyeti yöneticileri 23 Nisan 1923'te cemiyet adına yardım toplamaya başlamıştır. 23 Nisan Hâkimiyet-i Milliye Bayramlarında Himaye-i Etfale yardım toplanması ve ayrıca yardım amaçlı Himaye-i Etfal rozetlerinin çocuklar tarafından satılması 23 Nisanda çocukları dahada ön plana çıkarmıştır. Reis-i Cumhur Mustafa Kemal Paşa'nın da bu faaliyetlere destek vermesi ile 23 Nisan; 1925 yılında "Çocuk Günü"

1 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:1, İctima:2, 23 Nisan 1337

2 Hâkimiyet-i Milliye, 23 Nisan 1923, s.1

3 Makbule Sarıkaya, Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti, Atatürk Üniversitesi *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı:34, Erzurum, 2007, s.322

4 İffet ASLAN, *Bellekten*, C. XLVI, Sayı 183, 1982, Ankara, s. 573

5 *Vakit*, 25 Nisan 1922, s.1

olarak 1926'lerden itibaren ise "Çocuk Bayramı" olarak görülmeye başlanmış ve 23 Nisan için Hâkimiyet-i Milliye Bayramı yanında "Çocuk Bayramı" tabiri de kullanılmaya başlanmıştır.⁶

1922- 1925 Yılları Arasında 23 Nisan Kutlamaları

1922 Yılı Kutlamaları

Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışının 3. yılı münasebetiyle 23 Nisan 1922 günü yapılacak kuruluş yıl dönümü kutlamalarından dolayı bütün resmi daireler ve mektepler tatil edilerek askeri birlikler ve mektepler tarafından büyük bir resmigeçit yapılmasına karar verilmişti. Talebeler, Himaye-i Etfal binası önünde toplanıp Karaoğlan'da askeri birliklere katılarak geçit töreninde Büyük Millet Meclisini selamlayacaklardı.⁷

Planlanan program çerçevesinde Ankara'da 23 Nisan 1922' de ilk Hâkimiyet-i Milliye Bayramı kutlamaları için ordu birlikleri tarafından meclis önünde büyük bir askeri geçit merasimi düzenlendi. Resmigeçit, mektep talebelerinin de katılımıyla pek parlak olmuştu. Halk Türk ordusunu coşkulu bir şekilde alkışlamıştı. Resmigeçit merasiminden sonra Meclis'te yapılan törenlerde tebrikleri kabul eden Mustafa Kemal Paşa, "23 Nisan, Türkiye için milli tarihin başlangıcı ve yeni bir dönüm noktasıdır. Bugün, bir cihan husumete karşı kıyam eden Türkiye halkının Türkiye Büyük Millet Meclisini vücuda getirme hususunda gösterdiği harikayı ifade eder." diyerek 23 Nisan'ın önemini dile getirmiştir. Erkân-ı Harbiye Umumiye Reisi Fevzi Paşa ise kutlamalarda yaptığı konuşmasında, "Gelecek sene bu bayramımızı İstanbul'da da yapacağımızı ümit ederim."⁸ diyerek milletin ortak temennisine tercüman olmuştu.

23 Nisan, Türkler için milli bayram günüydü. Her şeyi daima ters gören ve yanlış muhakeme eden küçük bir zümre istisna edilecek olursa herkes Anadolu'da sarf edilen vatanperverane mesainin ehemmiyetini takdir etmişti. Üç sene evvel İstanbul'un işgal edilerek Meclis-i Mebusanın kapatıldığı dönemde Anadolu'da samimi vatanperverane bir kıyam vukua gelmiş ve bu kıyamın neticesi olarak 23 Nisanda Büyük Millet Meclisi Ankara'da açılmıştı. Türk ordusu Yunanlıları iki defa İnönü'de bir defa da Sakarya'da büyük mağlubiyetlere uğratmış ve bugün son dönemlerde görülmediği kadar muntazam bir kuvvet haline gelmişti. Bundan dolayı 1922 yılında 23 Nisanı sulh sözleri içinde kutlayan Türk halkı, gelecek sene vatanını kurtararak sulh ve sükûn içinde bu milli bayramı idrak etmek istiyordu ve bu, herkesin ortak temennisiydi.⁹

6 *Milliyet*, 23 Nisan 1926, s.1

7 *Hakimiyet-i Milliye*, 23 Nisan 1922, s.1

8 *Yakit*, 25 Nisan 1922, s.1

9 *Yakit*, 23 Nisan 1922, s.1

Gazi

Akademik
Bakış

267

Cilt 5 Sayı 9
Kış 2011

23 Nisan en derin felaketler ve ızdıraplar içinde çırpınan Türklüğün kurtuluş istikametini tuttuğu gün olarak görülmekteydi. 23 Nisan, 1922¹⁰ yılından itibaren Türkler ve müstakbel nesilleri için en büyük bayram olan Milli Hâkimiyet Bayramı olarak coşkulu bir şekilde kutlanmaya başlanmış ve bu kutlamalarda mektep talebeleri geçit törenleriyle bayrama ayrı bir heyecan katmışlardır.

1923 Yılı Kutlamaları

23 Nisan 1923 yılı Hâkimiyet-i Milliye Bayramı vatanın düşman işgalinden kurtarılmasının da etkisiyle daha coşkulu kutlanmıştı. Neredeyse bütün Ankaralılar Meclis önünde yapılan kutlamalara katılmıştı. Kutlamalarda yapılan geçit törenine evvela Mekteb-i Harbiye Birlikleri, arkadan Riyaset Muhafız Taburu, Süvari Bölüğü, Merkez Taburu, İtfaiye Bölüğü ve Merkez Jandarmalarından bir müfreze iştirak etmişti. 1923 kutlamalarında da çocuklar ve öğrenciler resmigeçit törenlerine katılarak kutlamalara renk katmışlardır.

Meclis salonunda yapılan programda ise Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa, tebrik etmeye gelen bütün zevatın ellerini sıkarak, milli bayramın herkes için kutlu olması temennisinde bulundu. Merasimin sonunda, Dâru muallimât tarafından 23 Nisan hatırası olarak Gazi Paşa Hazretleri'ne isminin işlendiği zarif bir yastık hediye edilmiştir.

Mecliste yapılan ilk 23 Nisan Bayramı törenlerinde Himaye-i Etfal Cemiyeti başkanı Dr. Fuad Umay'a da protokolde yer verilmesi cemiyete ve çocuklara verilen önemi göstermekteydi.¹¹

İstanbul'da ise ilk kez kutlanacak Hâkimiyet-i Milliye Bayramı heyecanı tüm şehri sarmış her yer bayraklarla donatılarak Gülhane'de yapılacak kutlamalar için fevkalade hazırlıklar yapılmıştı. Yapılan bu hazırlıkların etkisi ve mektepli öğrencilerin de katılımıyla 23 Nisan Hâkimiyet-i Milliye Bayramı İstanbul'da da coşkuyla kutlanmıştır.¹²

1924 Yılı Kutlamaları

1924 yılı "Milli Hâkimiyet Bayramı" resmi bir bayram töreninin ötesinde, geniş halka kitlelerinin meclis önünde toplanmasıyla, coşkulu bir şekilde kutlanmıştı. Meclis önünde yapılan törenlerde Reis-i Cumhur Mustafa Kemal, halkın büyük tezahüratı ve alkışları arasında meclise gelmiş ve Meclis'te yapılan merasim çok samimi bir ortamda gerçekleşmiştir.

Kutlamalarda Himaye-i Etfali Reis-i Cumhur Hazretleri'nin eşi Latife Hanımefendi'nin temsil etmesi 1924 yılından itibaren çocukların 23 Nisan

¹⁰ *Hakimiyet-i Milliye*, 23 Nisan 1922, s. 1

¹¹ *Hâkimiyet-i Milliye*, 23 Nisan 1923, s. 1

¹² *Hâkimiyet-i Milliye*, 24 Nisan 1923, s. 1

kutlamalarında ön plana çıktığını ve Mustafa Kemal'in çocuklara ve çocukların sorunlarına verdiği önemi göstermekteydi. Törenlerde Latife Hanımefendi refakatinde Kırklareli mebusu Doktor Fuat, Afyon mebusu İzzet Ulvi Beyler çocuklarla ilgili desteklerinden dolayı Reis-i Cumhur Hazretleri'ni, Himaye-i Etfal Cemiyeti namına tebrik ettiler. Reis-i Cumhur Hazretleri de Hanımefendi'ye ve heyete, çocuklara yaptıkları hizmetlerden dolayı gönülden teşekkür etmiştir. Meclisteki kutlama merasimini bir resmigeçit takip etmiş ve Reis-i Cumhur Hazretleri askeri kıtaları selamlamışlar ve kumandanlarına iltifatta bulunmuşlardır.

Mustafa Kemal Paşa 23 Nisan Bayramı dolayısıyla Hâkimiyet-i Milliye gazetesine, "Beş sene evvel nasılsa, bugün de halden emin, istikbalden mutmainim. Bugün nasılsa yarın da öyle olacaktır." şeklinde bir demeç vermiştir.

23 Nisan Bayramı, İstanbul'da da muhteşem tezahüratlarla kutlanmış ve mektep talebeleri, vatan şarkıları söyleyerek tertip ettikleri alaylarla sokakları dolaşmışlardır. Öğleyin ise muhtelif mevkilerden 21 pare top atılmış ve saat ikide vilayette tebrik merasimi icra edilmiştir. Gece ise fener alayları düzenlenmiştir.¹³

1925 Yılı Kutlamaları

1924 kutlamalarında Latife Hanım'ın Himaye-i Etfal temsilcisi olması ve Mustafa Kemal Paşa'nın Himaye-i Etfal Cemiyeti'ni açıkça desteklemesi 1925 yılındaki 23 Nisan kutlamalarında cemiyeti ön plana çıkarmıştır. Gazetelerin haber ve yorumlarında 23 Nisan'ın Milli Hâkimiyet Bayramı olmasının yanı sıra "Himaye-i Etfal Günü" olduğu belirtilerek¹⁴ Himaye-i Etfale yardım edilmesi istenmiştir. Ayrıca Himaye-i Etfale verilecek yardım paraların sokak köşelerinde, kimsesiz kalmış yavrucakların memlekete kazandırılması için harcanacağı dile getirilmiştir.¹⁵

23 Nisan'da Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılış yıl dönümü dolayısıyla Meclis'te düzenlenen törende Meclis Başkanı Kazım Karabekir Paşa mebusların ve müdürlerin tebriklerini kabul etmişlerdi. Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa da Meclis'teki makamında arzu eden zevatın tebriklerini kabul etmiştir.¹⁶

Ahmet Ağaoğlu, Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde 23 Nisan 1925 tarihinde çıkan "Fakir Çocukları Unutmayalım" adlı makalesinde, "Toplum, müstakbel nesle karşı lakayt kalmamalıdır. Avrupa ve Amerika'da devletlerle birlikte yardım cemiyetleri de yetim çocuklara sahip çıkmaktadır. Bizde Himaye-i

13 *Hâkimiyet-i Milliye*, 25 Nisan 1924, s.1

14 *Son Saat*, 22 Nisan 1925, s.1 *Akşam*, 23 Nisan 1925, s.1

15 *Yakit*, 23 Nisan 1925, s.1

16 *Hâkimiyet-i Milliye*, 24 Nisan 1925, s.1

Etfal Cemiyetini takviye ve teyide koşalım, bayram günleri bu cemiyetin rozetlerini göğsümüze takmayı vatanî bir vazife olarak görelim, unutmayalım ki bu rozetlere verilen her kuruş; fakir, biçare, kederli, mahzun vatan evladının himaye ve korunmasına sarf olunacaktır! Bunların talim ve terbiyesini temin edecek, vatan için hayırlı unsurlar hazırlamaya gidecektir.”¹⁷ ifadeleriyle Türk milletini Himaye-i Etfale yardıma çağırıyordu.

Falih Rıfki da aynı gazetede ki makalesinde, “23 Nisan, çocuklarımız için Himaye-i Etfal günüdür. Himaye-i Etfal Türkiye Cumhuriyeti’nin en büyük davasıyla uğraşan yegâne müessesedir. Bu müessese muhterem, mübarek ve mukaddestir. Hangi vazifemiz, hiçbir menfaat ve nümayiş hissine kapılmaksızın onu devam ettirmeye çalışanlara imdat etmekten daha yüksek olabilir?”¹⁸ diyerek Himaye-i Etfal Cemiyetine yardım yapılmasının önemine vurgu yapmıştır.

Gazetelerde yayınlanan bu yorumlarda da belirtildiği gibi 1925 yılındaki 23 Nisan kutlamalarında Himaye-i Etfal Cemiyetinin önemini anlaşılması ve yaptığı işlerin ön plana çıkmasıyla birlikte kamuoyunda ve basında ilk defa çocuk meselesi gündeme gelmiş ve Mustafa Kemal’in de desteği ile “Çocuk Bayramı”nın temelleri atılmıştır.

1926-1928 Yılları Arasında 23 Nisan Çocuk Bayramı

1926 Yılı Kutlamaları

23 Nisan 1926 tarihli Milliyet gazetesinde kullanılan “Çocuk Bayramı” başlığı artık 23 Nisan kutlamalarında Milli Hâkimiyet Bayramı’nın yanında “Çocuk Bayramı” kavramının da ortaya çıktığını göstermekteydi. Başlığın altındaki haberde yer alan, “Bugün çocuk günü; istiklal, istikbal günüdür. Her Türk, memleketin istikbali için çalışmalı ve yoksul yavrularına yardım etmelidir. Vatanın yoksul ve kimsesiz çocuklarına yardım edelim.” ifadeleri 1926 yılından itibaren 23 Nisan gününün Çocuk Bayramı olarak kutlanmaya başlandığının bir göstergesiydi.

Aynı gazetede ki “Çocuk Günü” başlıklı başka bir haberde, “Bugün Himaye-i Etfal günüdür. Cihan Harbi’nden sonra tüm devletler azalan nüfus için çareler aramaya başlamışlardır ve bu amaçla, yeni doğan çocukların ve annelerin korunmasına çalışmışlar ve Himaye-i Etfal meselesine ehemmiyet vermişlerdir. Bu cihetle geçen defaki Himaye-i Etfal kongresinde 23 Nisan’ın Himaye-i Etfal günü olmasına karar verilmiştir. Bu münasebetle bugün şehrimizde kimsesiz ve himayeye muhtaç çocukların menfaatine rozet dağıtılacaktır.” ifadeleriyle Himaye-i Etfal Cemiyetinin üstlendiği görevin önemi vurgulanıyordu. Himaye-i Etfal Cemiyeti Başkanı da, “Bugün çocuk günüdür yani istikbale ve istiklale ait bir gündür. Cumhuriyet hükümetimiz bu günü çocuklara tahsis etti.”¹⁹ diyerek yeni Türk devletinin çocuk gününe verdiği desteği ve önemi anlatmaktaydı.

17 Ahmet Ağaoğlu, “Fakir çocukları Unutmayalım”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 23 Nisan 1925, s. 1

18 *Hâkimiyet-i Milliye*, 23 Nisan 1925, s. 1

19 *Milliyet*, 23 Nisan 1926, s. 1

Türk basınına göre büyük Türk devletinin tarihi bayramlarından biri ve Türklerin çocuk günü olan 23 Nisan, yüreklerden şefkatin taşması ve rahmetin coşması elzem olan bir gündü. Türkiye'nin hemen her köşesinde binlerce bakımsız ve kimsesiz kalmış, milletin insafılı nazarlarından, şefkatli kalplerinden imdat ve merhamet bekleyen yavrular vardı ve bunlara bakılması ve bu çocukların kurtarılması, ihmali caiz olmayan milli borç olarak görülmekteydi.

İyi bakılmadıkları için çocukların küçük yaşta ölmelerini önlemek ve diğer taraftan aç ve çıplak, yersiz, yurtsuz kalmış çocukları himayeye çalışan ve yegâne sermayesi Türk halkının hudutsuz şefkati olan Himaye-i Etfal Cemiyeti, senenin "bu gününü" çocuklara tahsis etmişti. Bugün memleketin her tarafında insanların göğüslerine mini mini eller tarafından cemiyetin rozeti takılacaktı. Cemiyet bugün herkesten göğsünü süsleyecek rozetlere mukabil yardım kutularına mümkün olduğu kadar fazla para atmasını istiyordu. Hatta Himaye-i Etfalin yaptığı işin kutsiyetini anlayan Ankara'daki lokantacı, kahveci, arabacı ve otomobilci esnafından bazıları 23 Nisan'da elde edecekleri hâsıllattan bir kısmını Himaye-i Etfale vermeyi kararlaştırmışlardı.²⁰

1927 Yılı Kutlamaları

1927 yılından önce 23 Nisan; "Çocuk Günü", "Çocuk Bayramı" gibi kavramlarla anılsa ve çocuk bayramı olarak kutlansa da ilk kapsamlı çocuk bayramı kutlamalarına 23 Nisan 1927 yılında başlanmıştır. 1927 yılına gelindiğinde 23 Nisan artık herkes tarafından "Çocuk Bayramı" olarak görülmekte ve kutlanmaktaydı.

Hâkimiyet-i Milliye Bayramı ile Himaye-i Etfal Cemiyetine yardım yapılması özdeşleştiği için basında, 22 Nisanda çıkan haberlerde, yarının Hâkimiyet-i Milliye bayramı olduğu hatırlatılmış ve muhtaç vatan çocuklarına yardım edilmesi istenmiştir.²¹

1927 yılı Nisan'ında Ankara ve İstanbul'da 23 Nisan Çocuk Bayramı kutlamaları için hummalı bir faaliyete girişilmişti. Reis-i Cumhur Mustafa Kemal Paşa, Çocuk Bayramı'na büyük bir ilgi gösteriyordu. Türk halkından geleceğin Türkiye'si çocuklar üzerine bina edileceği için temel atılma gününün her yıl dönümünde çocukların düşünülmesi ve onlara karşı olan vazifelerin yapılması istenmekteydi.²²

Ankara Himaye-i Etfal Merkezi de bu bayramın pek parlak bir surette kutlanması için hummalı çalışmalarda bulunmaktaydı. Reis-i Cumhur ve Başvekil, yarının sahiplerine karşı büyük bir alaka gösteriyorlardı ve çocuk gününün sevinçle kutlanması için özel çaba sarf ediyorlardı.

Ankara'da bulunan Himaye-i Etfal Cemiyeti Merkezi 22 Nisan'da bir beyanname yayınlayarak, "Büyük Gazimiz çocuklarımızın 23 Nisan Bayramı'nı

20 *Hâkimiyet-i Milliye*, 23 Nisan 1926, s.1

21 *Akşam*, 22 Nisan 1927, s.1

22 *Milliyet*, 23 Nisan 1927, s.1

Gazi

Akademik
Bakış

271

Cilt 5 Sayı 9
Kış 2011

daha şerefli, daha sevinçli geçirmelerine vesile olacak büyük bir jestte bulunmuşlardır. Mustafa Kemal Paşa otomobillerinden birini törenlerde çocuklara tahsis etmiş ve Cumhurbaşkanlığı bandosunun çocuk sarayında, çocuk bayramı için görev yapmasını sağlamıştır. Şimdiye kadar Türk çocukları, devletin üst düzey yöneticilerinin hiçbirinden bu derece şefkat ve sahiplenme görmediklerinden bu saadete nail olan çocuklarımız ne kadar övünse ve sevinse yeridir.” ifadeleriyle Mustafa Kemal Atatürk’ün çocuklara ve Çocuk Bayramı’na verdiği önemi ve desteği dile getirmişti.²³

Himaye-i Etfal Cemiyeti Merkezi Umumisi 23 Nisan Çocuk Bayramı münasebetiyle yayınladığı, “Millet Meclisimizle milli devletimizin ilk teşekkül ettiği gün, cemiyetimizce çocuk günü olarak tespit edilmiştir. Bize yeni bir vatan ve yeni bir tarih bırakan mübarek şehitlerle fedakâr gazilerin sıkıntısındaki evlatları ve bütün himayeye muhtaç vatan çocukları namına kadın, erkek, genç, ihtiyar hatta vakti hali müsait çocuklardan, çocuklar için yardım bekliyoruz.” beyanamesi ile halktan yardım istemekteydi.

Himaye-i Etfal Cemiyeti Reisi Doktor Fuat Bey de, cemiyetin 93 şubesiyle bir yıl içinde yaptığı yardımlardan bahsederek cemiyetin Türk halkının yardımlarıyla gelecek yıllarda daha büyük ve önemli işlere imza atacağını dile getirmiştir.²⁴

Hâkimiyet-i Milliye Bayramı aynı zamanda çocuk bayramı olarak kabul edildiğinden dolayı 23 Nisanda ülkenin değişik şehirlerinde ve İstanbul’un muhtelif yerlerinde Himaye-i Etfal için yardım toplanacaktı. Halktan bu bayram gününde verecekleri beş on kuruşla Türk milletine bu mesut günü idrak ettiren şehitlerin ve gazilerin bakımsız çocuklarına yardım ederek onların solgun yüzlerini güldürmeleri istenmişti.²⁵

Yusuf Akçura da Hâkimiyet-i Milliye’de yayınlanan “Himaye-i Etfale Yardım” başlıklı makalesinde, “Türkiye Cumhuriyetinde toplumsal gayeler takip eden cemiyetlerin miktarının arttığını iftihar ve şükranla müşahede ediyoruz. Sosyal yardımlaşma müesseselerimiz arasında kanaatimizce en mühim görevi üstlenen müessese Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyetidir. Türk Ocağı, Hilal-i Ahmer, Muallimler Cemiyeti, Tayyare Cemiyeti gibi milletin bağrından doğan müesseselerimiz de önemlidir lakin Himaye-i Etfal Cemiyeti diğer milli cemiyetlerin hizmetlerine tabir caizse, saha ve mevzu hazırlayan bir cemiyettir. Türk çocukları çok ve sapsağlam yaşatılabilirdi ki diğer cemiyetlere memba ve iş mevcut olabilirdi. Himaye-i Etfal bence ‘Ana Cemiyet’tir.

Aldığımız malumata göre Türkiye’de 318, Türkiye haricinde 24 şubesi var ve şimdiye kadar süt, yemek, çamaşır, elbise ve kitap verilmek suretiyle 90 bin garip Türk çocuğuna yardım etmişti. Takdir buyururlar ki bu kadar muavenet

23 *Hâkimiyet-i Milliye*, 22 Nisan 1927, s.1

24 *Hâkimiyet-i Milliye*, 22 Nisan 1927, s.2

25 *Akşam*, 23 Nisan 1927, s.1

yapabilmek, küçük görülecek bir iş değildir. Bugün Himaye-i Etfal gürbüz olmakla beraber henüz beş yaşında bir çocuktur. Seneden seneye büyüyecek, her yıl on binlerle, hatta yüz binlerle değil, milyonlarla çocuklarımıza yardım etmeye kâdir, ergin ve sağlam bir çocuk olacaktır. Himaye-i Etfalin bu suretle serpilip büyümesi için en önemli görev bütün millet efradına ve özellikle millet efradından az çok servet sahibi olanlarına düşer. Çocuğu olup analık babalık muhabbeti duyanlar, milli şuurunu olup Türkiye'de nüfusun ehemmiyetini anlayanlar, vicdanı olup hayrın zevkini tadanlar Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyetine mutlaka âzâ yazılırlar ve her türlü yardımdan çekinmezler.”²⁶ ifadeleriyle Himaye-i Etfalin önemi ve bu cemiyete niye yardım edilmesi gerektiğini Türk kamuoyuna açıklamıştır.

Himaye-i Etfal Cemiyeti Ankara Şubesi ilk 23 Nisan Çocuk Bayramı kutlamaları dolayısıyla Ankara ahalisinden, “Yaşınızı, memuriyetinizi, işinizi bir tarafa bırakarak çocuklarınızı şevk ve muhabbetle eğlendiriniz. Himaye-i Etfal Cemiyetince tertip edilen çocuk alaylarına ve şenliklerine iştirak ediniz. Onlarla beraber eğleniniz ve mesut bir gün geçiriniz. Bu saadetli günü yavrunuzu bağrınıza basarak bahtiyarlıkla geçirirken bir gün sizin müşfik ve rahim yardımlarınızı bekleyen memleketin anasız, babasız, miskin yavrularını unutmayınız! Cemiyetimiz bu hususta yardımlarınızı sonsuz bir ümit ve itimat ile beklemektedir.”²⁷ beyanatıyla halkı bayramı kutlamaya ve kimsesiz çocuklara yardıma çağırıyordu.

Yarınki nesiller için büyük bir Çocuk Bayramı haline getirilen 23 Nisan, Büyük Millet Meclisinin açılış gününün yıl dönümü olduğu için memleketin dört bir köşesinde büyük neşe ve sürür ile kutlanmıştı.²⁸ Bu tarihi gün ve Çocuk Bayramı Ankara'da, ihtiyarıyla, genciyle, çocuğuyla heyecanla kutlanmış²⁹ve çocuklara yönelik eğlenceler düzenlenmişti.³⁰ Himaye-i Etfalin düzenlediği bu programlara sekiz bin civarında öğrenci katılmıştır.³¹

Himaye-i Etfal Cemiyetine yapılan yardımlara karşı daima bir şefkat ve muavenet besleyen Gazi Mustafa Kemal Paşa, 23 Nisan'da düzenlenen Himaye-i Etfal balosuna³² katılarak cemiyete ve çocuklara karşı muhabbetini ortaya koymuştu. Gazinin de katıldığı Ankara Evkaf Otelinde verilen senelik Himaye-i Etfal balosu mevsimin en parlak ve en muvafık balosu olmuş ve 10 bin lira yardım toplanmıştı.³³

26 Yusuf Akçuraoğlu, “Himaye-i Etfale Yardım”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 23 Nisan 1927, s.2

27 *Hâkimiyet-i Milliye*, 22 Nisan 1927,s.1

28 *Büyük Gazete*, 27 Nisan 1927, s.1

29 *Hâkimiyet-i Milliye*, 24 Nisan 1927 ,s.1

30 *Vakit*, 24 Nisan 1927, s.1

31 *Hâkimiyet-i Milliye*, 24 Nisan 1927, s.1 *Vakit*, 24 Nisan 1927, s.1

32 *Vakit*, 25 Nisan 1927, s.1

33 *Gürbüz Türk Çocuğu*, Nisan 1927, s.1

Gazi

Akademik
Bakış

273

Cilt 5 Sayı 9
Kış 2011

Minik Türk yavrularını büyük bir muhabbetle seven Başvekil İsmet Paşa da Çocuk Bayramı'na büyük bir alaka göstermiş ve hürmetlerini söylemek için köşklerine gelen yarının büyük insanlarını bugünden tebrik ederek kendilerine sıhhat ve afiyet temenni etmiştir.³⁴

Çocuk Bayramı, Millet Meclisinin açılışının sekizinci yıl dönümü ile bir arada İstanbul'da da çok parlak ve samimi bir surette kutlanmıştır. Bayram dolayısıyla resmi daireler tatil edilerek her tarafa Türk bayrakları asılmış ve şehir, gece de elektrik lambalarıyla donatılmıştı.³⁵ Bayramda geçit töreni yapıp spor müsabakaları ile eğlenen çocuklar ayrıca Himaye-i Etfal yararına rozet alınması için caddelerde yürüyerek³⁶ rozet dağıtmışlardı.³⁷ Rozet dağıtımıyla cemiyete önemli miktarda yardım toplanmıştı.³⁸

23 Nisan Bayramı sadece Ankara ve İstanbul'da değil Adana, Kütahya, Uşak gibi ülkenin değişik şehirlerinde de çocuklar için eğlenceler tertip edilerek heyecanla kutlanmıştır.³⁹

Ahmet Ağaoğlu da 23 Nisan Çocuk Bayramı münasebetiyle Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde yazdığı "Çocuk Günü" adlı makalesinde, "Himaye-i Etfal Cemiyeti Türkiye'de ilk cemiyettir ki Türk muhitinde çocuk bakımının öğretilmesini kendisine gaye edinmiştir. Kurmuş olduğu bakımevleriyle bu cemiyet, yalnız şehitlerimizden bize aziz yadigâr olarak kalan yetimleri, bakes ve himayesiz kalmış olan vatan yavrularını himaye etmekle kalmayıp, aynı zamanda ailelere çocuk bakımı hususunda örnek olmaktadır.

Ezcümle bugünün çocuklara tahsis olunması ve bu münasebetle memleketin muhtelif yerlerinde çocuk mesireleri, çocuk eğlenceleri tertip olunması, cemiyetin minnetle anılacak teşebbüslerinden birisidir. Bilhassa hürriyet ve Cumhuriyet tarihinde hususi bir kıymeti olan bugünün seçilmiş olunması pek münasip olmuştur. Himaye-i Etfal Cemiyeti yeni teşebbüsü ile sağlam bir yol açmıştır. Çocuk sarayları, çocuk günleri, çocuk mesireleri mümkün olduğu kadar ziyadeleşmelidir. Her taraftan çocuk civıltılarının neşe ve coşkusu ile yükselen bir memleket ne bahtiyardı! Bu civıltılar sağlam bir istikbalin işaretleridir." ifadeleriyle Himaye-i Etfalin faaliyetlerinden ve Çocuk Bayramı'ndan övgüyle bahsetmiştir.⁴⁰

Şukufe Nihal de "Himaye-i Etfal Cemiyeti" adlı makalesinde, "Himaye-i Etfal Cemiyetine, çocuklara yardım konusunda bize bu insani vazifemizi, vatan

34 *Vakit*, 24 Nisan 1927, s.1

35 *Milliyet*, 24 Nisan 1927, s.1

36 *Vakit*, 24 Nisan 1927, s.1

37 *Büyük Gazete*, 27 Nisan 1927, s.2

38 *Milliyet* 24 Nisan 1927, s.1

39 *Hâkimiyet-i Milliye*, 24 Nisan 1927, s.1

40 Ağaoğlu Ahmet, "Çocuk Günü", *Hâkimiyet-i Milliye*, 23 Nisan 1927, s.2

ve vicdan borcumuzu hatırlattığı için minnettarım. Himaye-i Etfale yardım etmek, ona, minnetle ve şükranla yardım etmek, hepimizin en mukaddes gayesi olmalı. 23 Nisan gününün vecdiyle kutuya atacağımız birkaç kuruşla şüphesiz vazifemiz tamamlanacak değildir, Cemiyetle çok samimi bir şekilde alakadar olmalıyız. Bütün lüks hayatımızda, zevk hayatımızda hatta alelade hayatımızda vatan çocuklarına ait hakkı unutmadan cemiyete azamî yardımı yapmak, gazetesine abone olmak, ona hayır-kâr davranmak fakat onun sarp yollarda yürümesini temin etmek, ona kuvvet vermek, ödememiz lazım gelen bir borç; bir vatan, bir vicdan borcudur.⁴¹ diyerek toplumun çocuklara karşı görevlerini anlatmıştır.

Rifat Necdet'in Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde 23 Nisanda çocuklar için çıkan "Ben Güneşle Konuşurum" adlı şiiri onun çocuk sevgisini ortaya koymaktaydı:⁴²

*"Bizden ayrılıyorsun, belli yakın gidişin,
Dağların arkasında bilmem ki nedir işin?
Yanımızda ne olur biraz daha kalaydın,
Yüzümüzü okşayıp gönlümüzü alaydın...
Bizleri karınlığa bırakıp gidiyorsun,
Sonra da hepimize "çocuklarım" diyorsun!
Arkandan gözyaşı döksek ayıp olur mu?
Seni candan sevene bu sual sorulur mu?
Koşmaya, oynamaya ne büyük arzuluyduk,
Bu arzu günle soldu, içimiz çok karardı!
Artık ayrılıyorsun çekilip karşı dağa,
Biz nasıl gireceğiz o karanlık yatağa!
—Ey sevgili çocuğum kederlenme var, yarın!
Bilir misin karşıda gördüğün mor dağların
Arkasında ne kadar çocuk beni bekliyor?
Bir kısmı dolaşıyor, bir kısmı emekliyor.
Bunların hepsi de ben gitmeden uyanmış,
Kimi uykuya kanmış, kimi gündüzdür sanmış!
Şimdi sabırsızlıkla "yarın olsun" diyorlar,
Benim geleceğimi mutlaka biliyorlar.
Hem "geç kalmam" demiştim, bu sözü söylüyorum,
Bu gece oradayım, yarın erken gelirim.
Haydi yavrum, düşünme, biraz sabırlı ol da
Koş annene ki kadının gözleri şimdi yolda.
Sevgisi öyle derin, öyle asil, öyle çok,
Bir anne sevgisine dünyada benzeyen yok,
— Gidiyorum... Sen de aş yurdumun dağlarını
Hatırından çıkarma e mi bizim yarını?"*

41 Şukufe Nihal, "Himaye-i Etfal", *Hâkimiyet-i Milliye*, 23 Nisan 1927, s.2

42 Rifat Necdet, "Ben Güneşle Konuşurum", *Hâkimiyet-i Milliye*, 23 Nisan 1927, s.2

İbrahim Alâeddin de Hâkimiyet-i Milliye'deki makalesinde; "Çocuklar, istikbalin vatandaşı ve vatanın istikbali oldukları için birtakım hukuka sahiptirler. 'Cenevre Hukuk-u Etfal Beyannamesi' ile çocuk hakları uluslararası resmî bir mahiyet kazanmıştır. Çocukların himayesi, Türkiye için en büyük tehlikelerden biri olan nüfus azlığının giderilmesi için ve cumhuriyetin yeni nesillerinin daha vasıflı olmalarının sağlanması için önemlidir. Bu amaçla çalışan Himaye-i Etfale bir vatan borcu olarak sahip çıkmalıyız."⁴³ diyerek ülkenin nüfus meselesine dikkatleri çekerek Himaye-i Etfale yardımın bir vatan borcu olduğunu söylemiştir.

1928 Yılı Kutlamaları

1928 yılında da 23 Nisan günü hem Hâkimiyeti Milliye Bayramı hem de Çocuk Bayramı olarak kutlanmıştır. Bu münasebetle Türkiye'nin her tarafında çocuklara yönelik eğlenceler tertip edilmişti. Ankara'da 1927 yılı kutlamalarında olduğu gibi çocuklar 23 Nisan sabahı hükümet meydanında toplanarak bayramlarını kutlamışlardır.⁴⁴ Çocuk Bayramı, Ankara'nın yanı sıra memleketin her tarafında özel merasimlerle kutlanmıştır.

1928 yılı Çocuk Bayramı'nda da en önemli mesele olarak Himaye-i Etfal Cemiyeti'ne yardım, sıklıkla gündeme gelmiş ve Himaye-i Etfal Cemiyeti tarafından da kimsesiz ve fakir çocuklara eşya dağıtılmıştır.⁴⁵

1929 Yılı Kutlamaları ve Çocuk Haftası

Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin çalışmaları ile 1926 yılından beri vatanın her tarafında pek güzel bir surette kutlanan "Çocuk Bayramı" Mustafa Kemal Paşa ve hükümetin de desteği ile 1929'da "Çocuk Haftası" adıyla yedi güne çıkarılmıştı. Maarif Teşkilatı da Çocuk Haftası etkinlikleri çerçevesinde okulları tatil ederek tüm öğrencilerin kutlamalara katılmasını sağlamayı amaçlamıştı.

1923 yılından itibaren 23 Nisanı çocuk günü olarak kutlayan ve yardım toplayan Himaye-i Etfal Cemiyetinin bir haftaya çıkarılan 23 Nisan kutlamalarını tek başına yapamayacağı düşünüldüğünden dolayı 1929 yılı kutlamalarının genel organizasyonu Türk Ocaklarına verilmiştir.

Türk Ocakları Genel Merkezi'nde 1 Nisan 1929 tarihinden itibaren Çocuk Haftasıyla ilgili hazırlıklar yapılmaya başlanmıştır. Bu çerçevede konferanslar verilmesi, eğlenceler düzenlenmesi, annelere çocuk bakımı eğitimlerinin verilmesi, çocuklara değişik hediyelerin dağıtılması gibi faaliyetler planlanmaktaydı.⁴⁶ Türk Ocağı tarafından Çocuk Haftası dolayısıyla meme çocuğu, mama çocuğu ve oyun çocuğu çağlarındaki çocuklar arasında "Gürbüz Çocuk Yarışması" yapılacaktı. Kutlamaların en yoğun yapılacağı yer olan İstanbul'da Türk Ocağı Reisi Nakiye Hanım, "Çocuk Haftası için ocak

43 İbrahim Alâeddin, "Çocuk Hazretleri", *Hâkimiyet-i Milliye*, 23 Nisan 1927, s.2

44 *Akşam*, 24 Nisan 1928, s.1

45 *Akşam*, 25 Nisan, 1928, s.1

46 *Cumhuriyet*, 1 Nisan 1929, s.1

tarafından bir haftalık program tanzim edilmiştir. Programda 3 gün müsamere, 4 konferans ve bir de balo vardır. Müsamere ve balo tamamen çocuklar tarafından verilecektir. Konferanslar çocuk bakımıyla ilgili olarak annelere yönelik olacaktır. Müsamerele 40.000 öğrenci arasından kura ile öğrenci getirilecektir." şeklindeki açıklamasıyla Türk Ocağı'nın İstanbul'da Çocuk Haftasında yapacağı programları açıklamıştır.⁴⁷ 23 Nisan 1929 Salı günü başlayacak olan Çocuk Haftası etkinlikleri programında Türk Ocağı çok etkili ve nerdeyse tüm faaliyetler ocak tarafından organize edilmekteydi.⁴⁸

Basında daha önceki yılların aksine 23 Nisan Çocuk Bayramı ile ilgili çalışmalar günler öncesinden yer bulmaya başlamıştı. Bir hafta boyunca Çocuk Haftası hazırlıklarıyla ilgili haberlerin çıktığı gazetelerde 23 Nisan günü manşetler Çocuk Bayramı'na ayrılarak Çocuk Haftasının en önemli gününde yapılacak kutlama ve faaliyetler kamuoyuna duyuruluyordu.⁴⁹ Gazeteler 23 Nisanda "Milli Egemenlik" ve "Çocuk Bayramı" olmak üzere iki önemli bayramın kutlanacağını sıklıkla dile getiriyorlardı.⁵⁰

23 Nisanda başlayacak Çocuk Haftasında Türk Ocağı'nın yönetimi tamamen çocuklara bırakılacak ve aralarından birisi başkan seçilecekti. Aldıkları kararlar ne olursa olsun uygulanacaktı. Bu karar, Amerika'da senede bir gün bir çocuğun başkan seçilmesi ve hükümleri ne olursa olsun o gün için uygulanmasından esinlenerek alınmıştı.⁵¹

Kutlamalarda çocuklar bir hafta eğlenecekti ve bu amaçla bütün mektepler kutlama haftası boyunca tatil edilmişti. 23 Nisan, Büyük Millet Meclisinin Ankara'da açılarak Türk milletinin İstanbul ile alakasını kesip milli bir hükümet kurmasının onuncu yıl dönümüydü. Diğer taraftan yine bugün Türkiye'de ilk defa olmak üzere büyük bir Çocuk Bayramı yapılıyordu. Yarının büyükleri olan bugünün küçükleri bir hafta Türk Ocağına hâkim olacaklardı. Bu münasebetle muhtelif eğlenceler düzenlenecekti. Türkiye'nin değişik yerlerinden çocuklar Ankara'ya gelerek Çocuk Bayramı etkinliklerine katılacak ve bunları Ankaralı kız ve erkek öğrenciler evlerinde misafir edeceklerdi.⁵²

Daha önceki 23 Nisanlarda olduğu gibi 1929 yılı Çocuk Haftasında da Himaye-i Etfal'in yaptığı çalışmalar ön plana çıkarılmış⁵³ ve birçok gazete haberinde, "Çocuk Haftasında Himaye-i Etfale yardım edecek olursanız vatanın istikbaline en büyük bir kuvvet vermiş olacaksınız. Cemiyet son 4 senede 257.361 çocuğa yardım etmiştir."⁵⁴ şeklinde bilgiler verilerek halktan cemiyete yardım talebinde bulunuluyordu.

47 *Cumhuriyet*, 2 Nisan 1929, s.1

48 *Cumhuriyet*, 20 Nisan 1929, s.1

49 *Cumhuriyet*, 23 Nisan 1929, s.1

50 *İkdam*, 23 Nisan 1929, s.1

51 *Sonsaat*, 3 Nisan 1929, s.1

52 *İkdam*, 23 Nisan 1929, s.3

53 *Cumhuriyet*, 3 Nisan 1929, s.1

54 *Sonsaat*, 16 Nisan 1929, s.3

1929'da 400 şubeye ulaşan Himaye-i Etfal Cemiyeti, kuruluşundan itibaren binlerce fakir, kimsesiz, anasız ve babasız Türk çocuğuna yardım etmişti.⁵⁵ Bu yardımların önemini, Cumhuriyet gazetesindeki makalesinde dile getiren Faruk Nafiz, kimsesiz çocuklara sahip çıkılması için Himaye-i Etfale yapılan yardımlara devam edilmesini istemiştir.⁵⁶

Çocuk Haftasında düzenlenen ve bu tarihe kadar yapılan en kapsamlı kutlamaların gerçekleştirildiği ilk gün faaliyetleri, 24 Nisan gazetelerinde önemli yer bulmuştu. "Çocuklar Dün Bayramlarını Heyecanla Tes'it Etiler" manşetleri 24 Nisan gazetelerinde Çocuk Bayramının nasıl bir heyecanla kutlandığını göstermekteydi.⁵⁷

M. Zekeriya, Cumhuriyet'teki köşesinde, "Amerika'da bulunduğum dönemde çocuğun ehemmiyetini anladım. New York'ta çocukların geçit törenini gördüm. Bu manzarayı gördüğüm gün, Yarab bunu memleketimde görmeyi nasip edecek misin, diye gözyaşı döktüm. İşte bugün aynı kutlamaların memleketimde yapıldığını görüyorum. Bugün aynı haşmeti görmüyorum. Fakat bu bir başlangıçtır ve Türk milleti, evlatlarına kıymet verdiği gün elbet burada da Çocuk Haftasının manası anlaşılacaktır."⁵⁸ ifadeleriyle Çocuk Bayramının ehemmiyetini ortaya koymaktaydı.

Çocuk Haftasında ocağı yönetmeleri için göreve getirilen Türk Ocağı Çocuklar İdare Heyeti, "Bugün 23 Nisan 1929, Türk Ocağını bize teslim ettiler. Bugün hayatımızın en mesut günüdür. Bizim haklarımızı tanıdığınız için hepimize teşekkür ederiz. Bu bir hafta içinde sizden birçok dileğimiz var. Bu isteklerimizin müdafaasını size bırakıyoruz. Bizden yardımınızı esirgemezsiniz değilmi?"⁵⁹ açıklamasını yaparak büyüklere teşekkür ve destek açıklaması yayımladı. Türk Ocakları Merkez Heyeti Reisi Hamdullah Suphi Bey de Çocuklar İdare Heyetine telgraf çekerek Çocuk Bayramı'nı kutladı.⁶⁰

Çocuk Haftasında müsamereler, balolar,⁶¹ konferanslar ve sinema eğlencesi gibi faaliyetler düzenlenmişti.⁶² Gazetelerde ise çocuk şiirleri yayımlanmıştı.⁶³ Türk Ocakları Çocuklar İdare Heyeti'de bu önemli günde Darülacezeye giderek fakir çocukları ziyaret etmiş ve onlara hediyeler dağıtmıştı.⁶⁴

55 *Halk Dergisi*, 22 Nisan 1929, s.4-5

56 Faruk Nafiz, "İştirakten Kaçınma Çünkü", *Cumhuriyet*, 24 Nisan 1929, s.3

57 *Cumhuriyet*, 24 Nisan 1929, s.1

58 *Cumhuriyet*, 24 Nisan 1929, s.1

59 *Sonsaat*, 24 Nisan 1929, s.1

60 *İkdam*, 28 Nisan 1929, s.1

61 *İkdam*, 27 Nisan 1929, s.1

62 *Sonsaat*, 27 Nisan 1929, s.1

63 *Cumhuriyet*, 27 Nisan 1929, s.3

64 *İkdam*, 28 Nisan 1929, s.1

İstanbul'daki 23 Nisan kutlamalarında çocuklar Taksim'de ellerinde pankartlarla büyük bir geçit töreni düzenlemişlerdi. Müsamerelerin en güzeli ve eğlencelisi Tepebaşı Tiyatrosunda çocuklara dayak atılmasının önlenmesi için sahnelenen "dayak" adlı tiyatro oyunu olmuştu. Bunun yanında "dayak" konulu bir müsamere yapılarak dayağın devlet tarafından kanunla yasaklanması istenmişti.⁶⁵Ayrıca Sarayburnu, Üsküdar ve Bakırköy'de çocuklar için muhtelif eğlenceler düzenlenmişti.⁶⁶

Türk Ocağını yöneten çocuklar Reis-i Cumhuriyet Mustafa Kemal Paşa'ya: " Bugün Hâkimiyet-i Milliye Bayramı, bayramınızı tebrik ederiz. Biz bütün Türkiye çocukları büyük bir sevinç içindeyiz. Bu mübarek hâkimiyet gününde çocukların da hâkimiyetini kabul ettiğiniz için size ayrıca teşekkür ederiz." telgrafıyla teşekkürlerini ilemişlerdir. Çocuklar ayrıca Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisine, Başbakanı, Himaye-i Etfal Merkezi Riyasetine ve Türk Ocakları Heyeti Riyasetine de teşekkür ve kutlama telgrafı çekmişlerdir.⁶⁷

Reis-i Cumhuriyet Mustafa Kemal Atatürk'de 23 Nisan Bayramı münasebetiyle birçok zevattan; valilerden, kumandanlardan, kurumlardan ve cemiyetlerden aldığı kutlama mesajlarından dolayı fevkalade memnun olmuş, memnuniyet ve teşekkürlerini Anadolu Ajansı vasıtasıyla dile getirmiştir.⁶⁸

Çocuk Bayramı, İstanbul'la birlikte Ankara'da da heyecanla kutlanmıştır. Mızıka önderliğinde millet meydanına gelerek halkın alkışları arasında görkemli bir geçit töreni yapan çocuklar isteklerini belirtir pankartlar taşımışlardı. Kutlamaları sırasında tören alayı belediye önünde durmuş ve bir çocuk tarafından vali ve belediye başkanına hitapta bulunulmuştu. Belediye başkanı kendisine verilen bir çocuk hediyesine mukabil, şehir namına kendilerine bir altın kalem hediye etmiştir. Tören sonrasında ise çocuk sarayına gelen çocuklara oyuncak, şeker, pasta ikram edilmiştir. Öğleden sonra Ankara Palas'ta bir çocuk balosu verilmiş ve Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa, TBMM Başkanı Kazım Paşa, Başbakan İsmet Paşa ve Bakanlar Kurulu da baloya katılmışlardır.⁶⁹ Bayram etkinlikleri çerçevesinde Hâkimiyet-i Milliye gazetesi tarafından Himaye-i Etfal Cemiyeti yararına iki haftadır kulüpler arasında yapılan futbol müsabakaları neticesinde İmalat-ı Harbiye kulübü kupayı kazanmıştır.⁷⁰

İzmir'de de Hâkimiyet-i Milliye Bayramı dolayısıyla şehir bayraklarla donatılmış, resmi daireler ve müesseseler tatil edilmişti. Çocuk Bayramı neşe içerisinde kutlanmıştır. Çocuklar, kafileler halinde parklarda eğlenmişler ve sinemalardan istifade etmişlerdi. Vapur ve tramvaylar çocukların emrine tahsis edilmişti. Ayrıca bütün okulların katılımıyla büyük bir çocuk alayı tertip edilerek bayram kutlamalarına ayrı bir renk katılmıştır.⁷¹

65 *Cumhuriyet*, 24 Nisan 1929, s.2

66 *Sonsaat*, 25 Nisan 1929, s.1

67 *İkdam*, 24 Nisan 1929, s.3

68 *İkdam*, 25 Nisan 1929, s.1

69 *İkdam*, 24 Nisan 1929, s.3

70 *İkdam*, 26 Nisan 1929, s.1

71 *İkdam*, 24 Nisan 1929, s.1

Büyük şehirlerin yanı sıra Anadolu'da Samsun, Sivas, Mersin, Adapazarı, Bursa, Edirne ve Kütahya gibi illerde Çocuk Bayramı dolayısıyla değişik faaliyetler ve eğlenceler tertip edilerek ⁷² Çocuk Haftası, memleketin her yerinde etkinliklerle kutlanmıştır. ⁷³

Aslında Çocuk Bayramının amacı, çocukların birkaç gün eğlendirilmesinden ziyade, toplumun çocuk sorunları ile ilgilenmesinin sağlanması olarak görülüyordu. Bundan dolayı Çocuk Haftasında, Türkiye'de çocuklarla ilgili sorunlar basında sıklıkla yer bulmaktaydı. Bunlardan; "fuhşa düşmeye mütemayil kız çocukları için islahahaneler kurulması,⁷⁴köprü altı çocuklarının islahı,⁷⁵ çocukların hamal olarak çalıştırılmasına mani olunması, dilenci çocuklara sahip çıkılması,⁷⁶ hapishane köşelerinde çürüyen bahtsız çocuklar için islahane yapılması⁷⁷ gibi sorunlara çözüm üretilmesi" istenmekteydi.

25 Nisan 1929 tarihli Cumhuriyet gazetesindeki bir yazıda, "Bu haftanın gayesi çocukların eğlendirilmesi ve Himaye-i Etfal Cemiyetine para toplaması değildir. Memleketin tamamen ihmal edilmiş bir çocuk meselesi vardır. Himaye-i Etfal, bu ihmal edilmiş işlerin bir kısmıyla uğraşmaktadır. Çocuk meselesi sadece şefkat meselesi değildir. Diplomatlar göre çocuk meselesi bir nüfus meselesidir. Sosyologlara göre bu bir toplumsal meselesidir. Doktorlara göre umumi sağlık meselesidir. Terbiyecilere göre bir pedagoji meselesidir. Çocuk meselesi yalnız başına bunların hiçbiri değildir. Çocuk meselesi bunlardan daha kapsamlı bir meseledir.

Memlekette: yetim çocuklar; analı babalı ama muhtaç çocuklar; hasta çocuklar; sokaklara atılan çocuklar; hırsız çocuklar; evlerdeki ahretlikler; oyundan, havadan mahrum çocuklar; dayakla büyüyen çocuklar; küçük yaşta ağır işlerde çalıştırılan çocuklar; veremli çocuklar; dilenci çocuklar; dimağen geri kalmış çocuklar; okumadan mahrum çocuklar; anneleri işte çalışan çocuklar; pislik ve sefalet içinde büyüyen çocuklar; sokaklarda yaşayan serseri çocuklar; istismar edilen çocuklar; köy çocukları, köy mektepleri; cahil anneler elinde büyüyen çocuklar; fuhşa düşen çocuklar gibi birçok çocuk meselesi vardır. "İşte Çocuk Haftasının gayesi, milleti bu meselelerle yakından alakadar etmektir"⁷⁸ denilerek dönemin Türkiye'sinin çocuk sorunları dile getirilmiştir.

Dr. Reşit Galip, Cumhuriyet gazetesindeki makalesinde; Türkiye'nin nüfusunun artması için evlenme ve çocuk sahibi olunmasının teşvik edilmesini, evlenip çocuk sahibi olanlara para ve nişan verilmesini, bekârlardan ise vergi alınmasını istemekteydi. Reşit Galip Bey işi daha da ileri götürüp devlet

⁷² Cumhuriyet, 27 Nisan 1929, s.1 İkdam, 26 Nisan 1929, s.1

⁷³ Sonsaat, 25 Nisan 1929, s.1

⁷⁴ Cumhuriyet, 27 Nisan 1929, s.3

⁷⁵ Cumhuriyet, 24 Nisan 1929, s.3

⁷⁶ Cumhuriyet, 27 Nisan 1929, s.3

⁷⁷ Cumhuriyet, 23 Nisan 1929, s.3

⁷⁸ Cumhuriyet, 25 Nisan 1929, s.2

memurlarından evlenmeyenlerin ve 40 aşına kadar 3 çocuk sahibi olmayanların memurluğuna son verilmesini⁷⁹ dile getirip ülke nüfusunun artırılmasını savunmaktaydı. O dönem Türkiye'sinin önemli gündemlerinden birisi olan nüfus artışı ile ilgili olarak Yozgat mebusu Sırrı Bey de bekârlık vergisi için TBMM'ye teklifte bulunmuştu.⁸⁰

23 Nisan haftasında dönemin en önemli sorunu olarak görülen çocuk ölümlerini azaltmak için çocuk sağlığı ile ilgili de birçok etkinlik yapılmıştı. Bununla çocuk ölümlerini azaltarak nüfus artışının desteklenmesi amaçlanmaktaydı.⁸¹ Bu amaçla gazetelerde ayrıntılı olarak çocuk mamasının nasıl hazırlanacağına tarifleri,⁸² sağlam çocuklarda muhtelif aylarda ne gibi vasıfların olması gerektiği,⁸³ çocuklarla ilgili doktor tavsiyeleri⁸⁴ ve çocuk sağlığı ile ilgili yazılar yayımlanmıştı.⁸⁵ Türk Ocağında ise çocuk bakımı hakkında konferanslar verilmiş,⁸⁶ çocuk sergisi açılarak sergide çocuğun gelişim süreci, gıdası, elbisesi, oyuncakları ve bütün ihtiyaçları gösterilmişti. Aile reisleri ve çocuklar Türk Ocağı tarafından açılan sergiye büyük ilgi göstermişlerdi.⁸⁷ Ayrıca ocak tarafından gülbüz çocuk yarışmaları düzenlenmiş ve dereceye girenlere ve çok çocuk sahibi olan ailelere çeşitli ödülleri verilmiştir.⁸⁸

Dr. Cemal Zeki Bey, *Sonsaat* gazetesinde yayımladığı "Anne ve Çocuk" adlı makalesinde, "Annelerin bilgilendirilerek iyi yetiştirilmesi gerektiğini, annelerin çocuğunu vatanımız için yetiştirdiğini, çocuk bilgisinin modayı takip etmekten daha önemli olduğunu, çocuk ölünce sadece annenin değil bütün vatanın yas tuttuğunu ve çocuk bilgisinin öğrenilmesini her kadına mecburi tutmak gerektiğini belirterek memleketin çocuğunu iyi yetiştirecek annelere muhtaç olduğunu." dile getirmiş ve çocuk ölümlerinin azalmasında eğitimli annelerin rolüne dikkat çekmiştir.⁸⁹

23 Nisan haftasında basında yapılan haberlerden en dikkat çekici olanlardan birisi de, "Anneler çocuğunu mutlaka emzirmelidir. Maalesef birçok anne yoktan sebeplerle yavrularını emzirmiyor. Bu, annenin; kendisine, çocuğuna ve bilhassa memleketine karşı bir ihanettir. Hiçbir şey, anne sütünün yerini tutamaz. Çocuk ölümlerinin çoğu annesini emmeyen çocuklar arasından oluyor. Çocuğunu ve memleketini seven kadın, çocuğunu emzirmelidir." ⁹⁰ şeklindeki anne sütünün önemini anlatan haberdir.

79 Reşit Galip, "Doğum Arttırma İş'i", *Cumhuriyet*, 27 Nisan 1929, s.3

80 *İkdam* 19 Nisan 1929, s.7

81 *İkdam* 23 Nisan 1929, s.2

82 *Sonsaat*, 30 Nisan 1929, s.2

83 *Cumhuriyet*, 26 Nisan 1929, s.3

84 *Cumhuriyet*, 23 Nisan 1929, s.3

85 *Cumhuriyet*, 27 Nisan 1929, s.3

86 *İkdam*, 29 Nisan 1929, s.2

87 *Cumhuriyet*, 24 Nisan 1929, s.2

88 *Cumhuriyet*, 27 Nisan 1929, s.3

89 Cemal Zeki, "Anne ve Çocuk", *Sonsaat*, 24 Nisan 1929, s.2

90 Cemal Zeki, "Annelere", *Sonsaat*, 25 Nisan 1929, s.2

Cevdet Rüştü “Çocuk ve Çiçek” adlı makalesiyle, “Çocuk ve çiçek kelimelerini andıkça büyük Türk İnkılâbının bugünkü çocuklarını, cumhuriyet bahçesinin bugünkü çiçeklerini hatırlamamak kabil mi? Her toplum, bulunduğu tabii muhite tabi olarak nasıl bir çiçek açarsa, bir çocuk da bulunduğu sosyal muhitin şartları içinde öyle renkli faziletler, hasletler doğurur ki hem bunlar, çiçeklerin renkleri gibi muvakkat, kokuları gibi geçici değil, belki büyük Gazinin koskoca bir milleti kurtuluşa erdirmesi kadar âli belki onun kadar kutsidir.”⁹¹ ifadeleriyle cumhuriyetin geleceği adına çocukların önemine vurgu yapmıştır.

Cumhuriyet gazetesi başyazarı Yunus Nadi ise, “Türk İnkılâp Tarihi’nin en büyük meselesi çocuk meselesidir. Çocuk meselesini hallettiğimiz gün Türk tarihine ebediyet verdiğimiz gün olacaktır. Ben Çocuk Haftasında Türklüğün istikbalini okuyorum.” diyerek çocuk meselesinin Türkiye için ne kadar önemli olduğuna dikkat çekmiştir.⁹²

Cumhuriyet’te çıkan başka bir makalede Nurettin Ali, “Son medeniyet asrının ortaya sürdüğü büyük fikirlerden biri de çocuğun yalnız ailenin değil aynı zamanda cemiyetin malı olduğudur. Kütüphaneler dolusu neşriyat ile münakaşa edilen ve bugün artık medeni toplumların esaslı prensiplerinden biri haline gelen bu fikir, ameli sahada çocuğun içtimai bir kıymet olarak himaye ve müdafaası teşebbüslerine varmış ve ‘Çocuk Meselesi’ yüksek sosyal mevzular arasında layık olduğu mühim konuma ulaşmıştır. Bu mukaddes fikri memleketimizde şeref, necabet ve muvaffakiyetle temsil eden Himaye-i Etfal Cemiyeti günden güne inkişaf merhalesine varmış bulunuyor. Çocuk Haftası himaye-i etfal fikrinin memleketin her köşesinde derin ve ebedi kökler salmasına hizmet edecektir. Bütün meziyetleri gibi hayır işleri karşısındaki cömertliği de yüksek ve sonsuz olan milletimizin yoksul ve yetim Türk yavrularının himayesi maksadına temiz ruhunun bütün şefkatiyle bağlanacağı şüphesizdir.”⁹³ diyerek Çocuk Haftasının önemini açıklamıştır.

1929 yılında İstanbul’da yapılan Çocuk Haftası etkinliklerinin son günü de yoğun ve hareketli geçmiş ve son gün etkinlikleri de oldukça görkemli olmuştu. Halk Tepebaşı’nda verilen son gün müsamesesine yoğun ilgi göstermişti. Bir haftadır Türk Ocağının yönetimini üstlenen çocuklar son gün defter ve mühürleri Ocak Umumi Kâtibi Fethi Bey’e devir ve teslim etmiş ve bir de bir haftadan beri yaptıkları faaliyetlerle ilgili rapor sunmuşlardır.⁹⁴ Çocuk Haftasının son gününde mektepler talebelerini kırlara götürerek eğlendirmişler, sınaî ve idari müesseseleri gezdirerek hayat bilgisi tatbikatı yaptırmışlardı. Ayrıca çocuk gruplarından bazıları ise gazete matbaalarını ziyaret ederek bilgi almışlardı.⁹⁵ Tüm bu faaliyetler bir haftalık bayram safahatının yarının gençliği hesabına ümit verici hatıralarla tamamlanmasını sağlamıştır.

91 Cevat Rüştü, “Çocuk ve Çiçek”, *İkdam*, 23 Nisan 1929, s.4

92 Yunus Nadi, “En Büyük Mesele”, *Cumhuriyet*, 23 Nisan 1929, s.1

93 Nurettin Ali, “Çocuk Haftasının Hizmeti”, *Cumhuriyet*, 26 Nisan 1929, s.3

94 *İkdam*, 30 Nisan 1929, s.1

95 *Sonsaat*, 30 Nisan 1929, s.1

Böylece 1922 yılında başlayan süreçte 23 Nisan resmi olarak Hâkimiyet-i Milliye Bayramı olarak görülse de Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Çocuk Bayramı olarak da kutlanmaya başlanmış ve 1929 yılına gelindiğinde resmi bir bayram olmamasına rağmen toplumun tüm kesimlerinin 23 Nisanı bir çocuk bayramı olarak benimsediği görülmüştür. 1929'dan sonra da kesintisiz olarak kutlanmaya devam eden 23 Nisan Çocuk Bayramı ancak 1981'de Millî Güvenlik Konseyi "nin Ulusal Bayramlar ve Genel Tatiller Hakkındaki Kanım Hükümündeki "23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramıdır" kararı ile resmi bir ada ve statüye kavuşturulmuştur.⁹⁶

Sonuç

23 Nisan 1921 yılında yeni Türk devletinin ilk milli bayramı olarak kabul edilen Hâkimiyet-i Milliye Bayramı'nın 23 Nisan 1922'de Ankara'da yapılan ilk kutlamalarından itibaren çocuklar ön plana çıkmaya başlamıştır. 23 Nisan'da Himaye-i Etfal Cemiyetinin kimsesiz çocuklara yönelik faaliyetleri ve bu faaliyetlerin Mustafa Kemal Atatürk tarafından desteklenmesiyle gündeme gelmeye başlayan "Çocuk Günü" 1926'lardan itibaren çocuk bayramı olarak görülmeye başlanmıştır. 23 Nisan 1927 yılından itibaren ise Milli Hâkimiyet Bayramı "Çocuk Bayramı" olarak da kutlanmaya başlanmıştır. Çocuk Bayramının amacı, çocukların birkaç gün eğlendirilmesinden ziyade, çocuk sorunlarını kamuoyunun gündemine taşımak ve çocuk ölümlerini azaltarak nüfus artışının desteklenmesinin sağlanması olarak görülmüştür.

"Çocuk Bayramı" Mustafa Kemal Paşa ve hükümetin de desteği ile 1929 yılında "Çocuk Haftası" adıyla yedi güne çıkarılmış ve kutlamalarda aktif rol Türk Ocaklarına verilmiştir. Böylece, 23 Nisan Çocuk Bayramı Çocuk Haftası haline getirilerek çocukların sorunlarının daha çok gündeme getirildiği ve tüm Türkiye'nin coşkuyla kutladığı bir bayram haline dönüştürülmüştür.

Kaynaklar

TBMM Zabıt Ceridesi

Gazete ve Dergiler

Akşam
Büyük Gazete
Cumhuriyet
Gürbüz Türk Çocuğu
Hâkimiyet-i Milliye
Halk Dergisi
İkdam
Milliyet
Son Saat
Vakit

96 Veysi Akın, "23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramının Tarihçesi", *PAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:3, 1997, s.92

Makaleler

- AĞAOĞLU Ahmet, "Fakir Çocukları Unutmayalım", Hâkimiyet-i Milliye, 23 Nisan 1925.
- AĞAOĞLU Ahmet, "Çocuk Günü", Hâkimiyet-i Milliye, 23 Nisan 1927.
- AKÇURAOĞLU Yusuf, "Himaye-i Etfale Yardım", Hâkimiyet-i Milliye, 23 Nisan 1927.
- AKIN Veysi, 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramının Tarihçesi, *PAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:3, 1997.
- ALAEDDİN İbrahim, "Çocuk Hazretleri", Hâkimiyet-i Milliye, 23 Nisan 1927.
- ASLAN İffet, *Belleten*, C. XLVI, Sayı 183, Ankara, 1982.
- CEMAL Zeki, "Anne ve Çocuk", *Sonsaat*, 24 Nisan 1929.
- CEMAL Zeki, "Annelere", *Sonsaat*, 25 Nisan 1929.
- GALİP Reşit, "Doğum Arttırma İşi", *Cumhuriyet*, 27 Nisan 1929.
- NADİ Yunus, "En Büyük Mesele", *Cumhuriyet*, 23 Nisan 1929.
- NAFİZ Faruk, "İştirakten Kaçınma Çünkü", *Cumhuriyet*, 24 Nisan 1929.
- NECDET Rifat, "Ben Güneşle Konuşurum", Hâkimiyet-i Milliye, 23 Nisan 1927.
- NİHAL Şukufe, "Himaye-i Etfal", Hâkimiyet-i Milliye, 23 Nisan 1927.
- NURETTİN Ali, "Çocuk Haftasının Hizmeti", *Cumhuriyet*, 26 Nisan 1929.
- RÜŞTÜ Cevat, "Çocuk ve Çiçek", *İkdam*, 23 Nisan 1929.
- SARIKAYA Makbule, "Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı:34, Erzurum, 2007.

Gözi

Akademik
Bakış

284

Cilt 5 Sayı 9
Kış 2011